



Ք Ա Ր Ո Ջ

ՎԱՐԴԱՆ Ծ. ՎՐԴ. ՏԵՐ-ՍԱՀԱԿՅԱՆ

(Թրիլիսիի վանական Ս. Գեորգ
կեղեցու վանահայր)

Ս. ԷԶՄԻԱԾԻՆԻ ԹՈՂՈՒՐԴԷ

«Բարեխօսութեամբ վերին և ոգոսաց,
Միշտ անշարժ պահես զԱրոտ Հայկազնեայց»:

ՇԱՐԱԿԱՆ



Թողութեան իր կյանքում սրբութեան իր կյանքում, նվիրական վայրեր, որոնք սերտորեն կապված են տվյալ ժողովրդի պատմության հետ, նրա կյանքի, կրոնական զգացմունքների, նրա սրտի ու հոգու հետ: Այդ սրբությունները միաժամանակ հանդիսանում են բարոյական միասնության խորհրդանշաններ տվյալ ժողովրդի բոլոր հատվածների միջև, որոնցից ժողովուրդն ստանում է իր պատմության մասը ու ճակատագրական օրերին՝ բարոյական միասնություն, հույս և լույս՝ ապագայի համար:

Մի այդպիսի ժողովրդական սրբություն է հանդիսացել և է մեր օրերում էլ, հայ հավատացյալ ժողովրդի համար, մեր Արարատյան նախամեծար Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը, որի անվան, պատմության և գործունեության հետ սերտորեն կապված է հայ ժողովրդի հոգևոր մշակութի զարգացումը, մեր ժողովրդի կյանքը, պատմությունը, դարուց ի դարս: Ս. Էջմիածինը «Հայի զգայուն սիրտն է եղել, — դրո՞ւմ է ազդիս Վեհափառ Հայրապետը, — որ դարեր շարունակ ապրել է նրա անհուն ցավերով և սակավ ուրախություններով»:

Ս. Էջմիածինը իր մայրական թևերի տակ պահել է ու պահպանել երկրագնդի վրա ցարդուցրիվ եղած հայ ժողովրդի բեկորները:

Ամենայն Հայոց Հայրապետության կենտրոն Ս. Էջմիածինը «Հայի ստեղծող միտքն է եղել, որ, լուսավորված քրիստոնեական երկնային լույսով, ստեղծել է դրականություն, արվեստ» հայ ժողովրդի համար: Ս. Էջմիածինը մեր ժողովրդի հոգևոր կյանքում կատարել է շատ պատվավոր ու շնորհունակ աշխատանք: Ս. Էջմիածինը հայ հավատացյալ ժողովրդի հոգում բազմել է այնպես ամուր, ինչպես Արարատյան դաշտում՝ վեհանիստ Մասիս սարը:

Ս. Էջմիածինը կառուցվել է մեր հավատի հայր և հոգվոց լուսավորիչ Ս. Գրիգոր Պարթև հայրապետի տեսլիքի համաձայն. «Տեսնալ զլույս մեծ հայրապետին Գրիգորի, պատմելը ցնծութեամբ հաւատացեալ արքային: Եկայք շինեսցուք սուրբ զխորանն լուսոյ»: Ու հայ հոգի վրա, հայ ժողովրդի հավատի ու բարեպաշտության շնորհիվ կամար առ կամար բարձրանում էր Ս. Էջմիածնի պատմական ճաճարը:

«Տեղին այն լիցի տաճար Աստուծոյ և տուն աղօթից խնդրուածոց ամենայն հաւատացելոց և աթոռ քահանայութեան»:

Ահա այսպիսի հոգևոր հարուստ ժառանգություն է ստացել հայ ժողովուրդը իր նախնիքներից, որոնք ապրել ու աշխատել, սիրել ու կռվել են Ս. Էջմիածնի գաղափարով և Հայրենիքի նվիրական զգացմունքներով: Դարեր շարունակ իր քաղաքական անկախությունը կորցրած մեր հայրենասեր ժողովուրդը Ս. Էջմիածնի վրա նայել է իրրև իր երկրորդ հոգևոր Հայրենիքի վրա, և սաղմոսերգու պես երգել է. «Եթէ մոռացայց զքեզ, Երուսաղէմ, մոռացի զիս աչ իմ: Կցեսցի լեզու իմ ի քիմս իմ՝ թէ ոչ լիշեցից զքեզ, թէ ոչ նախ նոսազեցից զքեզ, Երուսաղէմ, սկիզբն տրախութեան իմոյ» (Սաղմ., ՃԼԶ 5—7):

Երբ բաբելոնացի կործանեցին Երուսաղէմը, իսրայելացիներին գերի վարեցին, նրանք նստած ուռի ծառերի տակ Բաբելոնի գետերի ափին, իրենց տավիղների վրա երգում էին. «Երուսաղէմ, Երուսաղէմ, թող իմ լեզուս կաշի իմ քիմքիս, եթե աս մոռանամ քեզ, թող իմ աչ ձեռք իր ծառայությունը չկատարի»: Սրանով իսրայելացիները ցույց էին տալիս իրենց հայրենասիրությունն ու նվիրվածությունը իրենց հոգևոր ու քաղաքական կենտրոն Ս. Երուսաղէմին:

Մենք էլ պետք է կրկնենք այդ խոսքերը. «Էջմիածին, մենք քեզ չենք մոռանա»: Սակայն բավական չէ խոսքով արտահայտվելը, այլ պետք է գործով ցույց տալ, որովհետև ժխտքն առանց գործի մեռած է», ըստ առաքելական պատվերի:

Զուր չէ, որ մարդկային կյանքը նմանեցվում է մի ալեծուռի ծովի, որի վրա լողում է նավը: Եթե նավը հմուտ առաջնորդ և ղեկավար ունի, նա մինչև անգամ ամենի ալիքների դեմ կռվում է, պայքարում բնության ուժեղ արհալիրքների դեմ և նավի ղեկը ուղղում է դեպի լուսատու փարոսը, դեպի փրկության նավահանգիստը: Իսկ եթե նավը հմուտ առաջնորդ չունենա, նույնիսկ ծովի ամենախաղաղ ժամանակին, նա կարող է տառաբերվել և զարնվել քարաժայռերին և փշուր-փշուր խորտակվել ու անհետ փորչել: Այդպես է նաև ժողովրդի կյանքը:

Հայ ազգի անկման դանաղան շրջաններում, որքան էլ նա կորցրել է իր քաղաքական ինքնությունությունը, սակայն միշտ մոխրի տակ պահել է մի կայծ, որը բարեպատեհ հանգամանքներում միշտ առկայծել է, որովհետև մեր ժողովրդի համար ճակատագրական այդ պահերին չեն պակասել արի և արթուն նավապետներ, որոնք իմաստությունամբ, շրջահայեցությամբ և խիզախությամբ փրկել են հայ ժողովրդին ստույգ

բնաջնջման վտանգից և առաջնորդել դեպի խաղաղ նավահանգիստը: Ո՞վ չի հիշում հրախտադետ սրտով մեր հավատի հայր Լուսավորչին, որ տվել է մեզ մեր ազգային եկեղեցին, «մեր կյանքի լուսատու լուստերը, Ավետարանի լույսով հայ կյանքը լուսավորող ու պայծառացնող» այս հաստատությունը:

Ո՞վ չի հիշում Թարգմանիչ մեծ վարդապետներին, որոնք դիր ու գրականության շնորհիվ, փրկեցին հայ ժողովրդին ստույգ բնաջնջումից: Ո՞վ կարող է մոռանալ մեր հայրենասեր ու ժողովրդանվեր հայրապետներին, հոգևորականներին, որոնք մեծ աշխատանք են կատարել հայ ժողովրդի կյանքում: Ավելին. պատմական աղետների ժամանակ հայ հոգևորականն է սփռվել, մխիթարել հայ ժողովրդին, օգնության հասել նրան և ի պահանջել հարկին՝ կռվել ու նահատակվել իր ժողովրդի հետ միասին:

Սահակ Զորափորեցի կաթողիկոսը իր խնդրանքով ընդառաջ գնաց արաբացի գերավարին և փրկեց հայ աշխարհը ավերածությունից: Պատմական այս փաստը ցույց է տալիս՝ ինչքան հայ հայրապետները նվիրված են եղել ազգին: Եվ Սահակ Զորափորեցին միակը չէ: Ս. Էջմիածնի հայրապետները, Լուսավորչից մինչև Գեորգ Զ. հայրենասեր ու մեծագործ Հայրապետը, եղել են հայ հավատացյալ ժողովրդի հետ, աշխատել ու գործել են հանուն հայ ժողովրդի կարիքների, սփռվել, մխիթարել ու դաստիարակել են սերունդներ՝ Ս. Էջմիածնի սիրով ու Հայրենիքի գաղափարով: «Բ՛նչ կոմեննայինք և ի՛նչ կլինեինք, հիթե Եկեղեցին չլիներ մեր դաստիարակը անցյալում,— գրում է Վեհափառը,— և միթե հանցանք և չոր ապերախություն չէ՞ երես դարձնել այն հաստատությունից, որ դարեր շարունակ պահել ու պահպանել է մեզ»:

Մեր գեղեցիկ Հայրենիքը եղել է մի կամուրջ Ասիայից դեպի Եվրոպա անցման ճանապարհին: Իր պատմության պանազան շրջաններում ոտքի տակ տրորվել է Հայաստան աշխարհը, իսկ հայ ազգը միշտ զենքը ձեռքին պաշտպանել է իր անկախությունը, իր պատիվը, իր Հայրենիքը: Բայց պատերազմն իր հետ առաջ է բերել սով, աղքատություն ու ավերածություն, իսկ վերջն էլ ստեղծել է դաղթականություն, որին միշտ էլ ենթակա է եղել Հայաստան աշխարհը, մեր ժողովուրդը: Հայ մարդը թողել է իր քաղցը, սրբազան Հայրենիքը, հայրենի օդն ու ջուրը, որոնք սնուցել են իրեն, թողել է նա իր նախնիքների շիրիմները, իր քրտնաթոր աշխատանքի արդյունքները և, իր և իր ընտանիքի կյանքը փրկելու համար՝ անցել է դե-

պի օտար երկրներ, «գորէնս մոլորական աստեղաց», ըստ հայրենասեր պատմիչի տխուր վկայության:

Սփյուռքում հայկական այն գաղութները, որոնք պահել են իրենց ազգային սովորությունները, լեզուն, կրոնը, կարողացել են մաքառել օտարամոլ ազդեցությունների դեմ և անաղարտ պահել իրենց հայկական դիմագիծը: Բայց այն գաղութները, որոնք չեն պահել իրենց ազգային այդ ժառանգությունները, կույ են գնացել օտար ազդեցությունների մեջ: Թող խոսքերիս վկա լինի Լեհաստանի հայկական մեծ գաղթականությունը, որը գաղթել էր Անիից և, մի փառամոլ ու ծախված եպիսկոպոսի՝ Նիկոլ Թորոսովիչի պատճառով, ստիպվեց ընդունել կաթոլիկությունը, մոռացավ իր ազգային Եկեղեցին և ընդմիշտ կորավ հայ ժողովրդի համար: Այսօր միայն հնադարյան կոթողներից ու դերեզմանաքարերից կարելի է իմանալ, որ Լեհաստանում մի ժամանակ ապրել է Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցուն հավատարիմ հայ ժողովուրդ:

Այժմ սակայն պատկերը փոխվել է: Հայ ժողովուրդը գաղթելու փոխարեն ներգաղթում է այսօր: Շնորհիվ Սովետական բարեխնամ կառավարության հայրական հոգատարության, տարագրված հայ ժողովուրդը աշխարհի բոլոր կողմերից վերադառնում է իր երազած սրբազան Հայրենիքը:

Հայ ժողովրդի հայրենասեր զավակները միշտ էլ երազել են ներգաղթի այդ երջանիկ պահը: Խրիմյան Հայրիկն ասում էր. «Արդյո՞ք մի օր կգա աղավինին հղենի ճյուղը կտուցին բռնած»:

Այո՛, մենք այսօր տեսնում ենք այդ երազանքն իրականացած՝ շնորհիվ Սովետական իշխանության խելացի քաղաքականության: Այժմ ամբողջ հայությունը հավաքվում է իր պատմական Հայրենիքում, Ս. Էջմիածնի շուրջ:

Այժմ մեր Հայրենիքը զարգանում է և առաջընթանում գիտության, տեխնիկայի և արվեստի բոլոր բնագավառներում: Մեր Հայրենիքի ձեռք բերած նվաճումները արդար հպարտությամբ են լցնում յուրաքանչյուր հայ հավատացյալ ու հայրենասեր մարդու սիրտը:

Մենք բոլորս միասին, ձեռք ձեռքի տված, հավատարիմ կերպով պետք է ծառայենք մեր Հայրենիքին և, ի պահանջել հարկին, անցյալի հայրենասեր հայ հոգևորականության օրինակով, մեր արյունով ու կյանքով պաշտպանենք Հայրենիքի սրբազան հողը և այդ հողի վրա միշտ կանգուն ու պայծառ պլպլացող Լուսավորչի կոնթեղը, Ս. Էջմիածինը, Ամենայն Հայոց Հայրապետության դարավոր կենտրոնը:

Աղոթենք Բարձրյալին, որ ավելի աճի, բարգավաճի մեր սիրասուն Հայրենիքը:

Աղոթենք Բարձրյալին, որ անսասան մնա լուսո խորան Ս. Էջմիածինը հավիտյանս հավիտենից, ամեն:

